

Politica Națională a Arhitecturii — Standardul Baukultur România

Propunere independentă: cei 7 piloni ai unei politici pe măsura mizei, cu fiecare obiecție clasică închisă prin mecanism, nu prin promisiune, aliniată Davos 2018 și New European Bauhaus

Prototip independent · în consultare publică

Acest produs este un prototip independent dezvoltat pentru a demonstra modernizarea digitală a OAR. Nu este o platformă oficială a Ordinului Arhitecților din România.

Text final consolidat

Regulamentul complet, în ordine, ca și cum ar fi adoptat.

Preambul — Calitatea mediului construit, interes public

Arhitectura este o expresie a culturii, iar calitatea mediului construit — clădiri, spațiu public, peisaj, infrastructură — este de **interes public**.

România nu are, în prezent, nicio politică națională a arhitecturii: singura pe care a avut-o (2010–2015) a expirat și nu a fost reînnoită. În același timp, Estonia, Cehia, Lituania, Slovenia, Croația și Ungaria au deja instrumente adoptate de stat.

Această politică propune un sistem coerent, auto-finanțat și rezistent la captură, care aduce câștiguri tangibile pentru profesie și pentru public — fără să adauge birocrație. Fiecare obiecție clasică ridicată împotriva unor astfel de politici este închisă prin mecanism, nu prin promisiune (vezi *Implementare*).

Pilonul 1 — Declarația statutară

Statul recunoaște, prin lege, calitatea arhitecturală și a mediului construit ca **interes public** și își asumă responsabilitatea de a o asigura — nu doar de a reglementa procedura de autorizare.

Este măsura cu cel mai mic cost și cea mai mare pârghie: o singură clauză care legitimează toate celelalte mecanisme.

Pilonul 2 — Rubrica de calitate (Davos-8) cu efect obligatoriu

Se adoptă cele **8 criterii Davos** — Guvernanță, Funcționalitate, Mediu, Economie, Diversitate, Context, Sentiment al locului, Frumusețe — ca instrument național de evaluare a calității.

Spre deosebire de sistemul Davos (pur voluntar), rubrica primește **praguri, scor și grilă de achiziție**: devine limbajul comun pentru consiliere, concursuri, coduri și arhitectul-șef. Evaluarea se face de un panel independent, pe criterii publice — niciodată un stil impus.

Pilonul 3 — Arhitectul-Șef al Statului și Colegiul de Consilieri

Se înființează funcția de **Arhitect-Șef al Statului** (model Rijksbouwmeester) și un **Colegiu multidisciplinar de consilieri** independent.

Garanții anti-captură: recrutare deschisă, mandat fix de 5 ani, **protecție statutară la numire și la demitere**, reguli explicite de conflict de interese, rapoarte și jurii publicate implicit. Arhitectul-șef **sfătuiește** guvernul și clienții publici — nu refuză niciodată o autorizație.

Pilonul 4 — Apelul Deschis — concurs pe calitate, gratuit pentru clientul public

Se înființează un **serviciu național de concursuri** pentru clienții publici, organizat ca „procedură competitivă cu negociere” (legal în cadrul directivelor UE).

Reguli: minimum 4 echipe selectate pe **capacitate de proiectare** (nu cifră de afaceri), plătite pentru o **viziune** (nu planuri detaliate), desemnate pe **calitate și dialog** (nu preț minim). Serviciul scrie tema și este **gratuit pentru client** — de aceea îl folosesc și primăriile mici. Pistă dedicată pentru birouri mici și o filieră de primă comandă pentru absolvenți.

Pilonul 5 — Rețeaua de Consiliere — sfat gratuit, fără putere de veto

Se creează o rețea de **consiliere de arhitectură gratuită și imparțială** pentru cetățeni, primari și micii constructori (model CAUE).

Consilierea este integrată în autorizație printr-un **ghișeu unic**, limitată la **o singură ședință**, pe **criterii clare și obiective**. Principiul „sfătuiește, nu refuza” este înscris în lege. Este stratul de **capacitate** care acoperă administrațiile mici fără arhitect — sprijinit de instrumente AI ca să ajungă peste tot.

Pilonul 6 — Calitate prin Finanțare și catalogul de proiecte-tip

Calitatea se susține prin finanțare, nu doar prin reguli:

1. **Banii publici și subvențiile** se condiționează de rubrica de calitate (statul ca client-model).
2. Un **catalog de proiecte-tip** premiate prin concurs, cu **aprobare rapidă** — calitatea ca pârgă de accelerare, nu ca obstacol (în Australia/NSW: aprobare în 10 zile).
3. **Design integrat în finanțarea locuințelor sociale** (modelul Elemental — „o jumătate de locuință, dar bună”).

Pilonul 7 — Raportul bienal către Parlament

La fiecare doi ani se publică un **Raport național al calității mediului construit**, compilat din sondaje în primării, opinia populației și ateliere de experți, **prezentat oficial Parlamentului** cu răspuns guvernamental și dezbateri.

Raportul transformă o politică „soft” într-o buclă de control politic și face **retragerea tăcută a finanțării vizibilă și costisitoare**. El poartă și indicatorii publici de performanță.

Finanțare și guvernanță — Finanțare anti-fragilă și guvernanță anti-captură

Finanțare pe trei surse (niciodată mono-sursă — lecția prăbușirii rețelei CAUE din Franța și a politicii suedeze):

1. o **taxă mică, proporțională** pe valoarea construcției (auto-finanțată, crește cu activitatea);
2. o **linie bugetară multianuală** ancorată în lege (supraviețuiește unui buget ostil);
3. un **fond la distanță de braț**, care decide granturi independent de miniștri.

Co-finanțarea UE (NEB, Horizon, Coeziune) se adaugă deasupra — niciodată ca pilon de bază.

Guvernanță anti-captură: operator statutar; arhitect-șef cu recrutare deschisă, mandat fix și protecție la demitere; consilierea separată prin lege de orice veto; finanțare independentă de interesele dezvoltatorilor; instrumente AI transparente și auditabile în achiziții; raportul bienal ca plasă de siguranță publică.

Implementare și evaluare — Faze, indicatori și AI cooperant

Faze: - **Faza 0 (0-6 luni):** se adoptă Pilonul 1 (declarația) și Pilonul 2 (rubrica Davos-8) — cel mai ieftin, cel mai mare efect. - **Faza 1 (6-18 luni):** arhitectul-șef + colegiul; Apelul Deschis, pilotat pe câțiva clienți publici. - **Faza 2 (anii 2-3):** rețeaua de consiliere, regiune cu regiune (capacitatea înainte de obligații); finanțarea legată de calitate + catalogul de proiecte-tip. - **Faza 3 (anul 3+):** primul raport bienal; iterație din datele proprii.

Indicatori publici (KPI): acoperirea cu consiliere gratuită; % din comenzile publice pe calitate vs preț minim; zile adăugate de pasul de calitate (țintă: zero sau negativ); scorurile Davos-8 în timp; ponderea retrofit-ului; percepția populației; rata de diversificare a finanțării.

AI cooperant: semnătura arhitectului rămâne punctul de răspundere legală; AI accelerează soluția corectă și acoperă deficitul de capacitate; competențele profesionale se actualizează cu orchestrare-AI și carbon pe ciclul de viață, astfel încât valoarea adăugată să rămână în profesie; AI din achiziții publice este transparent și auditabil.

Modelul de adoptare: document strategic aprobat de guvern, cu **măsuri, garanți și termene** (modelul ceh PASK) — nu un document declarativ.